

مۇندەرىجە

بەت

1 كىرىش سۆز 1

بىرىنچى بولۇم قەدىمقى ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ يازما

يادىكارلىقلىرى

1- باب: قەدىمقى ئۇيغۇر تىلى ۋە يېزىقى

1. «ئۇيغۇر» ئاتالسىنىڭ كېلىپ چىقىشى 7
2. ئۇيغۇرلارنىڭ تەركىبى 8
3. ئۇيغۇرلارنىڭ تارىختىن بۇيان ئىشلىتىپ كەلگەن - يېزىقلىرى 9

2. باب: تۈلەس (تۇرا) قوشىقى 17

3. باب: مەڭگۈ تاش ئەدەبىي يادىكارلىقلىرى

1. «مەڭگۈ تاش» ئەدەبىي يادىكارلىقلىرىنىڭ ئۇيغۇر يازما ئەدەبىياتىدىكى ئورنى 18
2. «مەڭگۈ تاش» ئەدەبىي يادىكارلىقلىرىنىڭ مەيدانغا كەلگەن دەۋرى ھەققىدە چۈشەنچە 18
- «تۇنيۇقۇق مەڭگۈ تېشى» 20
- «كۈلتېكىن مەڭگۈ تېشى» ھەققىدە چۈشەنچە 23
- «مەڭگۈ تاش» ئەدەبىي يادىكارلىقلىرىنىڭ ئەھمىيىتى ۋە ئالاھىدىلىكى 26

ئىككىنچى بولۇم قۇجۇ (ئىدىقۇت) ئۇيغۇر خانلىقى دەۋرىدىكى

مەدەنىي ھايات ۋە ئەدەبىيات

1- باب : مۇقەددىمە

1. قۇجۇ (ئىدىقۇت) ئۇيغۇر خانلىقىنىڭ قۇرۇلىشى 29
2. قۇجۇ ئىدىقۇتلىقى دەۋرىدىكى ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ ئومۇمىي ئەھۋالى 31

2. باب: قەھرىمانلىق ھەققىدىكى مەشھۇر تارىخىي ئىمپۇس-«ئوغۇز نامە»

1. «ئوغۇز نامە» ئىمپۇسى ھەققىدە چۈشەنچە 38
2. «ئوغۇز نامە» ئىمپۇسىنىڭ قىسقىچە ۋاقىلىكى 39
3. «ئوغۇز نامە» ئىمپۇسىنىڭ ئاساسى مەزمۇنى 41
4. «ئوغۇز نامە» ئىمپۇسىنىڭ بەدىئىي ئالاھىدىلىكى 44

3. باپ: قۇجۇ ئۇيغۇر ئەدەبىياتىدىكى بۇددىزىم مەزمۇنىدىكى ئەسەرلەر

1. چاشتانى ئېلىگ بەگ 49
2. ئالتۇن يارۇغ 52
3. ئىككى تىگىننىڭ رىۋايىتى 56

ئۈچىنچى بۆلۈم قاراخانىيلار دەۋرىدىكى ئۇيغۇر ئەدەبىياتى

1. باپ: بۇ دەۋردىكى ئۇيغۇر ئەدەبىياتى 59

2. باپ: بۈيۈك مۇتەپەككۇر، پەيلاسۇپ، ئاتاغلىق شائىر ئەبۇ نەسىر مۇھەممەت فارابى

1. فارابىنىڭ تەرجىمىھالى 65
2. فارابى شېئىرلىرىنىڭ مەزمۇنى ۋە ئالاھىدىلىكى 67
3. فارابىنىڭ مۇزىكا شۇناسلىق ساھەسىدىكى ئەھمىيەتلىك ئىلمىي پائالىيەتلىرى 70
4. فارابى ئەسەرلىرىنىڭ ئىسمىلىكى 71
5. فارابىنىڭ دۇنيا مەدەنىيەت خەزىنىسىگە قوشقان ئۈچمەس تۆھپىسى 78

3. باپ: تالانتلىق ئەدەبىي، يىرىك تىلشۇناس، تۇنجى تۈركىيلىك

مەھمۇت ئىبنى ھوسەيىن قەشقەرى

1. ئالىمنىڭ ھاياتى ۋە ئىجادىي پائالىيىتى 81
2. مەھمۇت قەشقەرىنىڭ «تۈركى تىللار دىۋانى» نى يېزىشتىكى مەقسىدى 84
3. «تۈركى تىللار دىۋانى» نىڭ مەزمۇنى ۋە ئەھمىيىتى 87
4. «تۈركى تىللار دىۋانى» نىڭ تىل-ئەدەبىيات ئۈچۈن ئەھمىيىتى 88
5. «دىۋان» دا نەقىل قىلىنغان قوشاقلار 90
6. «دىۋان» دا نەقىل قىلىنغان ماقال - تەمسىللەر 102
7. «دىۋان» دىكى يازما ئەدەبىيات نەمۇنىلىرى 106
8. «دىۋان» نىڭ چەكلىمىلىكى 110
9. «دىۋان» دا مىسال كەلتۈرۈلگەن فولكلور نەمۇنىلىرىنىڭ بەدىئىي ئالاھىدىلىكى 112

4. باپ: مەشھۇر ئالىم، مۇتەپەككۇر شائىر يۈسۈپ خاس ھاجىب

1. ئالىمنىڭ ھاياتى ۋە ئىجادىي پائالىيىتى 115
2. «قۇتاتغۇ بىلىك» داستانىنىڭ تارىخىي ئارقا كۆرۈنىشى 116
3. «قۇتاتغۇ بىلىك» داستانىنىڭ قىسقىچە ۋاقىلىكى 117
4. «قۇتاتغۇ بىلىك» داستانىنىڭ ئىدىيىۋى مەزمۇنى 119
5. «قۇتاتغۇ بىلىك» داستانىنىڭ بەدىئىي ئالاھىدىلىكى 127
6. داستاننىڭ چەكلىمىلىكى 130
7. «قۇتاتغۇ بىلىك» داستانىنىڭ تارىخىي ئەھمىيىتى 131

5. باپ: ئەھمەت بىننى مەھمۇت يۈكەنەكى ۋە ئۇنىڭ «ئەتەبەتۇلەھ

قايقىق» («ھەقىقەت بوسۇغىسى») ناملىق داستانى

1. ئاپتۇرنى تۇنۇشتۇرۇش 133
2. «ئەتەبەتۇلەھ قايقىق» داستانىنىڭ ئىدىيىۋى مەزمۇنى 135
3. داستاننىڭ چەكلىمىلىكى 140
4. داستاننىڭ بەدىئى ئالاھىدىلىكى 142

تۆتىنچى بولۇم XIII ئەسىردىن كېيىنكى (چىڭتاي ۋە ئۇنىڭ

ۋارىسلىرى دەۋرىدىكى) ئۇيغۇر ئەدەبىياتى

1. باپ: «چىڭتاي تىلى» ۋە ئۇنىڭ خۇسۇسىيەتلىرى توغرىسىدا

1. «چىڭتاي تىلى» ۋە «چىڭتاي ئەدەبىياتى» دىگەن ئىسىمنىڭ شەكىللىنىشىدىكى تارىخىي ۋە ئىجتىمائىي شارائىت 144
2. «چىڭتاي تىلى» دىمەك — ئۇيغۇر تىلى دىمەكتۇر 149
3. «چىڭتاي تىلى» نىڭ ئاساسى خۇسۇسىيەتلىرى 153
4. «چىڭتاي تىلى» نىڭ تارىخىي ئەھمىيىتى 178
5. «چىڭتاي ئەدەبىياتى» نىڭ مەشھۇر نامايەندىلىرى 180

2. باپ: لېرىك روماننىڭ يازغۇچى نەسىرىدىن رابغۇزى ۋە ئۇنىڭ

«قىسسەئى رابغۇزى» ئەسىرى

1. رابغۇزىنىڭ ھاياتى ۋە ئەدەبىي پائالىيىتى 181
2. «يۈسۈپ زۇلەيخا» قىسسەسىنىڭ مەزمۇنى 183
3. «يۈسۈپ زۇلەيخا» قىسسەسىنىڭ بەدىئى جەھەتتىكى ئالاھىدىلىكى 186

3. باپ: شائىر ئاتايى ۋە ئۇنىڭ شېئىرىي ئىجادىيىتى ھەققىدە

1. شائىرنىڭ ھاياتى ۋە ئىجادىي پائالىيىتى 188
2. ئاتايى شېئىرلىرىنىڭ مەزمۇنى ۋە تىلى 189

4. باپ: سەككاكى ۋە ئۇنىڭ ئىجادى

1. سەككاكىنىڭ ھاياتى ۋە ئۇنىڭ ئىجادىنىڭ رىئال ئەھمىيىتى 193
2. سەككاكى شېئىرلىرىنىڭ ئاساسى مەزمۇنى ۋە ئالاھىدىلىكى 194

5. باپ: مەرىپەتپەرۋەر، خەلقپەرۋەر ئەدىپ مەۋلانا ئەبەيدۇللا لۇتقى

1. شائىر ياشىغان دەۋر 201

- 203 2. شائىرنىڭ ھاياتى ۋە ئىجادىي ئەمگەكلىرى
- 205 3. لۇتفى غەزەللىرىنىڭ ئەھمىيىتى ۋە بەدىئىي ئالاھىدىلىكى
- 212 4. شائىرنىڭ «گۈل ۋە نەۋرۇز» داستانى

6. باپ: ئۇلۇغ مۇتەپەككۇر شائىر ئەلىشىر نەۋائىي

- 229 1. شائىرنىڭ ھاياتى ۋە توپلىملىرى
- 237 2. مەشھۇر داستانلار توپلىمى — «خەمىد»

3. «فەرھاد ۋە شىرىن»

- 247 1. داستاننىڭ يېزىلمىشى ھەققىدە
- 251 2. «فەرھاد ۋە شىرىن» داستانىنىڭ ئىمىدىيىۋى مەزمۇنى
- 255 3. داستاندىكى ئوبرازلار ھەققىدە تەھلىل
- 275 4. «فەرھاد ۋە شىرىن» داستانىنىڭ بەدىئىي مۇۋەپپەقىيىتى

4. نەۋائىي لېرىكىسى - چاردىۋان

- 283 نەۋائىي لېرىكىسىدىكى ئىنسانپەرۋەرلىك ۋە ئادالەت كۈز قارىشى توغرىسىدا
- 289 نەۋائىي لېرىكىسىدىكى ھايات گۈزەللىكىنى سۇيۇش ئىدىيىلىرى
- 291 نەۋائىي لېرىكىلىرىدا ئىلگىرى سۈرۈلگەن تۈرلۈك ئىجتىمائىي ئەخلاىي قاراشلار
- 299 نەۋائىي لېرىكىسىنىڭ بەدىئىي قىممىتى

5. ئەلىشىر نەۋائىينىڭ بەدىئىي ئىلمىي ئەسەرلىرى

- 302 «مەھبۇ بۇلقۇلۇپ»
- 305 «مۇھاكىمەتۇل لۇغەتەين» — تۈركىي ئەدىبىي تىلنى قوغداش ئۈچۈن كۈرەش

6. نەۋائىي مىراسلىرىنىڭ ئەھمىيىتى

7. باپ: سەئىدىيە خانلىغى دەۋرىدىكى ئۇيغۇر ئەدەبىياتى

- 311 مۇنغۇل دەۋرىنىڭ ئاخىرلىشىشى، سەئىدىيە خانلىغىنىڭ قۇرۇلۇشى

سەئىدىيە خانلىغى دەۋرىدىكى ئۇيغۇر ئەدەبىياتى ناھايەندىلىرى

- 317 مەۋلانا خۇلقى
- 317 سەئىدخان
- 318 ئابدۇرەشىدخان
- 322 شائىرە ئاماننىسا ۋە ئۇنىڭ ئىجادىي پائالىيەتلىرى
- 325 قەدىرخان ياركەندى
- 326 ئايازى

بەشمىنچى بولۇم XVII ئەسىرنىڭ ئاخىرى، XVIII ئەسىرنىڭ

باشلىرىدىكى ئۇيغۇر ئەدەبىياتى

مۇقەددىمە 327

1. باپ: مۇھەممەت ئىمىن غۇجامقۇلى (خىرقىتى) ۋە ئۇنىڭ
«مۇھەببەتنامە ۋە مېھنەتكامە» داستانى

1. شائىرنىڭ تەرجىمىھالى. 329
2. «مۇھەببەتنامە ۋە مېھنەتكامە» داستانىنىڭ ئىدىيىۋى مەزمۇنى. 329
3. «مۇھەببەتنامە ۋە مېھنەتكامە» داستانىنىڭ بەدىئىي ئالاھىدىلىكى. 342

2. باپ: مۇھەممەت سىدىق زەلىلى ۋە ئۇنىڭ ئىجادىي پائالىيىتى

1. شائىرنىڭ ھاياتى ۋە ئەسەرلىرى. 345
2. شائىر لېرىكىلىرىدا ئالغا سۇرۇلگەن ئىلغار پىكىرلەر. 346
3. شائىر غەزەللىرىنىڭ بەدىئىي ئالاھىدىلىكى. 351
4. زەلىلىنىڭ «سەپەرنامە» داستانى. 352

3. باپ: نۇبىتى ۋە ئۇنىڭ ئىجادىي پائالىيىتى

1. شائىرنىڭ ھاياتى. 356
2. نۇبىتى غەزەللىرىنىڭ مەزمۇنى ۋە خۇسۇسىيىتى. 357

4. باپ: موللا ئەلەم شەھىارى ۋە ئۇنىڭ «گۈل ۋە بۇلبۇل» داستانى

1. ئاپتۇر ھەققىدە قىسقىچە تونۇشتۇرۇش. 361
2. «گۈل ۋە بۇلبۇل» داستانىنىڭ ۋاقىلىگى. 362
3. «گۈل ۋە بۇلبۇل» داستانىنىڭ ئىدىيىۋى مەزمۇنى. 364
4. «گۈل ۋە بۇلبۇل» داستانىنىڭ بەدىئىي ئالاھىدىلىكى. 373

5. باپ: لېۋىك شائىر قەلەندەر

1. شائىرنىڭ ھاياتى توغرىسى تەخمىن. 376
2. قەلەندەر غەزەللىرىنىڭ مەزمۇنى ۋە خۇسۇسىيىتى. 377

ئالتىنچى بولۇم XVIII ئەسىردىن كىيىنكى ئۇيغۇر ئەدەبىياتى

مۇقەددىمە 385

1. باپ: تالانتلىق شائىر ئابدۇرېھىم نىزارى

1. شائىرنىڭ قىسقىچە تەرجىمىھالى. 387
2. نىزارى داستانلىرىنىڭ ئاساسى مەزمۇنى ۋە خۇسۇسىيىتى. 389

3. راپىئە - سەئىدىن

- داستاننىڭ ۋاقىلىگى 397
داستاننىڭ مەركىزى ئىدىيىسى 399
داستاننىڭ ئاساسى مەزمۇنى ۋە ئۇنىڭدىكى ئوبرازلار 400
داستاننىڭ بەدىئىي ئالاھىدىلىگى 409

2. باپ: زامانداش شائىرلار

- تۇردى نازىم غەربىي 416
ئىمىر ھەسەين سەبۇرى
1. شائىرنىڭ ھاياتى 420
2. «ماقالات» نىڭ يېزىلىشى ۋە ئۇنىڭ مەزمۇنى 421
3. شائىرنىڭ باشقا ئەسەرلىرى 427
4. سەبۇرى لېرىكىسىنىڭ مەزمۇنى 428
مۇھەممەت سادىق قەشقەرى 431
نورۇزاخۇن زىيائى 432
شائىر گۇمناىم 434
مەھزۇن خوتەنى 438
شائىر نىيازى 441
ئەخمەتشا قارىقاشى ۋە ئۇنىڭ «يامان ئات توغرىسىدا» ناملىق ھەجۋى مۇخەممىسى 444

3. باپ: مەشھۇر خەلق قوشاقچىسى سادىر پەلۋان 446

4. باپ: شائىر سىيىت مۇھەممەت ھېيىت مۇھەممەت ئوغلى ۋە

- ئۇنىڭ «شەرھى شىكەستەسى» 451

5. باپ: قالانتلىق رىئالىست شائىر موللا بىلال بىن موللا

يۇسۇپ (نازىم)

1. شائىرنىڭ ھاياتى ۋە ئىجادى توغرىسىدا 454
2. شائىرنىڭ لېرىك شېئىرلار توپلىمى—«غەزەلىيات» 456
3. شائىرنىڭ داستانلىرى 459

6. باپ: شائىر ھۈسەيىنخان (تەجەللى)

1. شائىرنىڭ ھاياتى 465
2. تەجەللى شېئىرلىرىنىڭ مەزمۇنى ۋە ئالاھىدىلىگى 466
ئاپتۇرلاردىن 470